

ว่าด้วยความเป็นมนุษย์ของปัญญาชน

เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2516 ณ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มีการจัดสัมมนาเรื่อง “ทศวรรษ 14 ตุลาคม กับ วิถีชีวิตของปัญญาชนไทย” โดยมีนักคิดนักเขียน ตลอดจนผู้สนใจเข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันไม่น้อย และผู้นำการสัมมนาหลายท่านก็ได้เขียนบทความสั้น ๆ เพื่อประกอบการสัมมนานั้นคงปรากฏตีพิมพ์อยู่ใน วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง ปีที่สาม ฉบับที่ 3 ประจำเดือนมกราคม 2527 แล้ว การสัมมนาตลอดจนกับบุคคลผู้เข้าร่วมสนทนาล้วนเป็นส่วนหนึ่งของแรงบันดาลใจให้เขียนบทความสั้น ๆ ชั้นนี้

บทความนี้จะเริ่มต้นจากการพิจารณาวิธีการมองปัญญาชนซึ่งกระทำกันอยู่โดยทั่วไป (ทั้งด้วยความรู้ตัวและไม่รู้ตัว) โดยจะนำเสนอเกณฑ์กว้าง ๆ ในการพิจารณา Style (มิใช่เนื้อหา) ของปัญญาชนไทย จากนั้นจึงจะนำเสนอวิธีการมองปัญญาชนในฐานะมนุษย์ธรรมดา ซึ่งคงไม่อาจเว้นที่จะกล่าวถึงลักษณะความเป็นมนุษย์ทั่วไป เพราะการพิจารณาปัญญาชนหรือแนวทางของปัญญาชนในสังคมใดสังคมหนึ่งโดยมิได้ตระหนักถึง “มนุษย์ภาวะ” ของคนกลุ่มนี้ ก็เปรียบเสมือน

ละเลยสภาวะวิสัยชั้นพื้นฐานของปัญหาไม่มากนัก

วิธมองปัญญาชนในฐานะตัวแปรทางสังคม

เกษียร เตชะพีระ เริ่มต้นบทความของเขาด้วยคำถามสำคัญประการหนึ่งว่า “นักศึกษาไทย ถูกค่านิยมของสังคมจัดว่าเป็นปัญญาชน ช้อนรู้กันทั่วไป ปัญหาก็คือ นักศึกษาทุกคน ในขบวนการนักศึกษาเป็นนักคิดของขบวนการค้ำหรือไม่” (เกษียร เตชะพีระ 2527 : 43) ในทัศนะของเกษียร คำว่าปัญญาชนเน้นอยู่ที่ “นักคิด” แห่งขบวนการนักศึกษาอันเป็นชนกลุ่มน้อยซึ่งดำรงอยู่ในฐานะ “ชนชั้นนำทางปัญญา” (Intellectual Elite) ส่วนเจตมึนเกษียรก็ ผนวกลมองปัญญาชนว่าเป็นนักคิด ผู้มีปัญญา มีกิจกรรมทางปัญญาที่สังคมเห็นได้ และเป็นผู้ใช้ปัญญาและวิจารณ์อย่างอิสระ ปัญญาชนจะเป็นผู้ดูแลรักษาคุณค่าแห่งปัญญาทั้งหลาย พยายามรวบรวมพลังเพื่อสร้างสรรค์ เพิ่มพูนปัญญาคุณค่าต่าง ๆ ทั้งปรัชญา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี โดยการเขียน พูดและสั่งสอน ปัญญาชนจะพยายามสร้างปัญญาให้กับ

สังคม” (เจลิเมเกียรติ ผิวนวล 2527 : 63) อนุช อาภาภิรม พิจารณานักศึกษาในฐานะกลุ่มพลังกดดันหรือพัฒนา โดยกล่าวถึง “นักศึกษา นักวิชาการ และปัญญาชน” พร้อม ๆ กันไป (อนุช อาภาภิรม 2526 : 222) ส่วนพรชัย คุ่มทวีพรมอง “ปัญญาชน” ว่าเป็น “บุคคลที่ดำรงชีพอยู่ได้ด้วยการใช้กิจกรรมทางปัญญา กล่าวคือ เป็นผู้ที่อยู่ในกระบวนการผลิตโดยการขายแรงงานทางสมอง คือ เป็น Brain Worker ดังนั้นปัญญาชนจึงมีทั้งอยู่ในระบบ ยอมรับระบบ และที่ต่อต้านระบบ คอสูเพื่อสังคมที่ศึกษา” (พรชัย คุ่มทวีพร 2526 : 210)

ยังมีผู้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาปัญญาชนนอกจากที่ยกมากล่าวถึงอีกมาก แต่โดยปรกติกการนำปัญหาปัญญาชนขึ้นมาพิจารณาในแง่ก็มักสะท้อนถึงความคาดหวังบางประการต่อกลุ่มมนุษย์กลุ่มนี้ อันหมายถึงการพิจารณาคนกลุ่มนี้เป็นตัวแปรตัวหนึ่งในสังคม¹ ส่วนการให้นำหน้ากับตัวแปรตัวนี้ ก็ย่อมแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับศรัทธาที่มีทฤษฎีที่ใช้ และระดับความเข้าใจปัญหาของแต่ละบุคคล

อาจกล่าวอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า ปัญญาชนนั้น มักจะถูกมองเป็นตัวแปรอิสระหรือไม่ก็ตัวแปรตาม ในฐานะตัวแปรอิสระ กลุ่มปัญญาชนมักจะถูกคาดหวังให้ “ดูแลรักษาวัดดูแลปัญหาทั้งหลาย” หรือ “พยายามสร้างปัญหาให้สังคม” หรือ “ต่อต้าน

1. อนุช อาภาภิรม เขียนไว้ตรง ๆ ว่า การตั้งคำถามว่านักศึกษาปัญญาชนมีพลังจริงหรือไม่ และถ้ามี จะแสดงบทบาทอะไรในปัจจุบัน สะท้อนชัดถึง “ความเชื่อใน หลัก และ บทบาท ของนักศึกษาว่า จำเป็นต้องมีอยู่” (อนุช อาภาภิรม 2526 : 220, -เน้นโดยอนุช)

ระบบ คอสูเพื่อสังคมที่ศึกษา” หรือทำหน้าที่เป็น “ผู้ขับเคลื่อน” “ภววิสัย” ให้เคลื่อนไปข้างหน้า (ชินทัศน 2526 : 208)

การถือว่าปัญญาชนเป็นตัวแปรอิสระเชิงความสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลง ในทางทฤษฎีหมายความว่า ปัญญาชนกับความเปลี่ยนแปลงนั้นมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่ว่าความเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นในกรณีที่มีการดำรงอยู่ของปัญญาชนมากกว่าในกรณีที่ปัญญาชนไม่ปรากฏตัว นอกจากนั้นยังหมายความว่าความเปลี่ยนแปลงจะไม่เกิดขึ้นก่อนการดำรงอยู่ของปัญญาชนรวมทั้งเป็นหลักฐานที่บ่งว่าตัวแปรอื่นมิได้เป็นเงื่อนไขให้เกิดความเปลี่ยนแปลง (โปรดดูความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามใน Selltiz et. al., 1959 : 87-88) ในแง่นี้อาจกล่าวได้ปัญญาชนกับความเปลี่ยนแปลงนั้นแยกกันออกมิได้ กระทั่ง Fidel Castro ก็กล่าวว่า

“หากจะกล่าวกันตรง ๆ แล้ว เราก็ต้องยอมรับว่า บ่อยครั้งที่เมื่อก่อนนี้ เมื่อกล่าวถึงเรื่องสำคัญ ๆ เรื่องการรุกรานของจักรวรรดินิยม และอาชญากรรม ก็มีพวกคนงานปัญญาชน (Intellectual Workers) นั้นแหละที่แสดงความเอาใจจริงเอาใจมากที่สุด เป็นผู้ที่โค่นอย่างจงใจมากที่สุด ไม่ใช่องค์กรทางการเมืองทั้งหลายที่ใหม่โนธรรมของเรา มักคาดหวังกันว่าจะเป็นผู้นำ” (Karol 1970 : 401)

ทัศนะดังกล่าวมิได้อยู่จำเพาะผู้สนใจปัญหาปัญญาชนที่อาศัยกรอบ Marxist ศึกษาปรากฏการณ์ต่าง ๆ เท่านั้น แม้ทั้งสังคมศาสตร์ที่มุ่ง

พิจารณาปัญหาของประเทศที่ยังพัฒนาจากแง่มุมของสังคมศาสตร์กระแสหลักก็ยิ่งเสนอว่ากลวิธีในการแก้ปัญหาความคืบพัฒนาของประเทศซึ่งหลากหลายไปช่วยปัญหา “ความล้าหลัง” ต่าง ๆ เช่น การไม่รู้หนังสือ ปัญหาการสาธารณสุข เป็นต้น จะแก้ไขได้ก็ด้วยอาศัยปัญญาชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะที่มีการศึกษาสูง ได้เห็นโลกกว้างขวางกว่าคนส่วนใหญ่ จึงตระหนักถึงปัญหาได้ดีกว่าชนกลุ่มอื่น ในแง่นี้ประเทศที่ยังพัฒนาต้องพึ่งพาอาศัยปัญญาชนมากกว่าประเทศตะวันตกที่พัฒนาแล้วเสียอีก (Shils 1961 : 12-13) แม้กระทั่งนักคิดทางสังคมอย่าง Robert Nisbet ก็เสนอข้อถกเถียงว่า การปฏิวัติทางปัญญาความคิดนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่พื้นฐานยิ่งกว่าการปฏิวัติทางสังคมและการเมือง Nisbet ได้ชี้ถึงคุณภาพในทางปฏิวัติของศาสนาแห่งศาสนาทั้งหลาย ในฐานะปัญญาชนนักปฏิวัติว่าอยู่ที่ “การคอยอ้างถึงภาวะที่เป็นจริงและสิทธิอันพึงมีของปัจเจกชน การวิพากษ์โจมตีสถาบันโบราณที่มุ่งล้าสมัยอันหนักของปัจเจกชนเอาไว้และที่สำคัญยิ่งอยู่ที่การประกาศถึงการดำรงอยู่ของรูปแบบประชาธิปไตยที่เป็นทั้งแบบปฐมและแบบสากล ดำรงอยู่ทุกหนแห่งที่เหนือธรรมชาติ เป็นโลกที่ยิ่งใหญ่และจริงแท้ชนิดที่มนุษย์ทุกรูปนามควรไปหาไม่ว่าจะสูญเสียสมบัติทางโลกสักเพียงไร” (Nisbet 1982 : 197)

อย่างไรก็ตาม ปัญญาชนก็มีได้ดำรงอยู่ในสุญญากาศและไม่ว่าอิทธิพลของปัญญาชนก่อสังคม ในฐานะตัวแปรอิสระจะทรงพลังเพียงใด ก็ควรตระหนักว่า ปัญญาชนเองก็เป็นผลของสิ่งแวดล้อมและภูมิหลังของตนเองเช่นกัน ในแง่ปัญญาชน

ก็เป็นตัวแปรตาม (Dependent Variable) ดังนั้นการพิจารณาถึงองค์ประกอบที่มีผลกระทบต่อปัญญาชน เช่น ฐานะทางชนชั้น (พรชัย คุ่มทวีพร 2526 : 209-218) หรือทำที่ก่อกองซึ่งได้ผ่านไปแล้ว (ชินทัศนีย์ 2526 : 195-208) จึงเป็นสิ่งสมควรและจำเป็นยิ่ง²

ในทิวทัศน์ไม่ประสงค้จะวิเคราะห์ลึกซึ้งลงไปถึงตัวแปรต่างๆเช่น ระดับการศึกษา ชนิดของหนังสือที่อ่าน ประสบการณ์ที่มีกำหนดชีวิตของปัญญาชน (เกษียร เกษะพีระ 2527 : 45) ตลอดจนฐานะของกลุ่มปัญญาชนในกระบวนการผลิตในสังคม (พรชัย คุ่มทวีพร 2526 : 213-217) แต่คำถามที่น่าสนใจซึ่งเกิดขึ้นหลังความเข้าใจถึงปัญญาชนในฐานะกลุ่มบุคคลในระบบสังคมซึ่งมีคุณภาพเป็นได้ทั้งตัวแปรอิสระและตัวแปรตามแล้ว ก็คือ กลุ่มปัญญาชนดำรงอยู่ตรงไหนในสังคม ? นักสังคมศาสตร์ได้พยายามตอบปัญหานี้ไว้หลายสถานด้วยกัน (Brym 1980 : 12-13)

ผู้ที่ได้รับอิทธิพลจากแนวทางการหน้าที่ (Functionalist Perspective) มองว่าปัญญาชนซึ่งเคยเป็นอิสระมีแนวโน้มที่จะถูกคุกคามเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างส่วนบนอันเป็นสถาบันที่มีรัฐเป็นตัวกำหนด หากจะใช้ภาษาของชนชั้น

2. บทบาทของปัญญาชนก็มีได้ถูกกำหนดโดยฐานะทางชนชั้นโดยตรง ทั้งนี้เพราะระบบสังคมนั้นมิได้เกิดขึ้นจากองค์ประกอบที่รับกันเป็นแนวเดียว (Consistent) หากแต่มีองค์ธาตุ (Elements) ที่ขัดกันอยู่บ้าง ซึ่งก่อปรักเป็นอิทธิพลที่กระทำต่อสิ่งมีชีวิตในสังคม (Social Being) การถือว่าบทบาทถูกกำหนดโดยฐานะทางชนชั้นเพียงอย่างเดียวเป็นที่น่าที่จะยังไม่รอบคอบพอ

คงจะกล่าวได้ว่า บัญชาชนได้กลายเป็น “ชนชั้นกลางใหม่” ซึ่งมีผลทางการเมืองในแง่ที่ทำให้ทัศนะของคนเหล่านี้อ่อนลง ทัศนะชนิด “ถอนราก” ก็จะเสื่อมสลายไป

พวกที่ไต่รับอิทธิพลมาร์กซิสต์ใหม่บางกลุ่มกลับเห็นเป็นตรงกันข้าม โดยชี้ให้เห็นว่า เนื่องจากบัญชาชนสูญเสียความเป็นอิสระของตนเพราะต้องกลายเป็นลูกจ้างในโครงสร้างส่วนบนนั้น มิได้ทำให้คนกลุ่มนี้กลายเป็นชนชั้นกลางใหม่ หากแต่กลายเป็น “ผู้ใช้แรงงานกินค่าจ้าง” ผลทางการเมืองที่สำคัญก็คือ คนกลุ่มนี้จะกลายเป็นบัญชาชนผู้ใช้แรงงาน ซึ่งจะเชิดชูอุดมการณ์ถอนรากถอนแรงแรง (radical) ได้ดียิ่งขึ้น³

พวกที่สาม คือ ทัศนะของนักวิชาการอย่าง Karl Mannheim ที่มองว่าบัญชาชนในโลกสมัยใหม่นั้น ในเชิงสัมพัทธ์แล้ว “ปราศจากชนชั้น”

3. Roberto Michels ได้เสนอว่าบัญชาชนสังคมนิยมเมื่ออยู่หลายแบบ เช่น นักจริยธรรม (Ethicists) ซึ่งมีโมฆธรรมทางสังคมเป็นอาวุธ; นักวิทยาศาสตร์ ผู้สนใจในความจำเป็นและเป็นไปได้ของสังคมนิยม; คนทรมานที่ความกล้าเอียงและอคติเป็นเจ้าเรือน (Demagogues); ผู้ไม่รู้แต่อ้างว่าคนรู้ (Quacks) ซึ่งขายสินค้าทางอุดมการณ์ที่สับสน ผู้ที่ประสงค์จะแก้แค้นสังคมเพราะโชคเคราะห์ส่วนตัว; คน รวมทั้งบัญชาชนผู้ใช้แรงงาน (Intellectual Proletariat) ซึ่งถูกทำลายทั้งความเป็นบุคคลและชนชั้น; หรือคนร่ำรวยที่พอใจกับสิ่งที่ตนมีแล้ว หรือผู้คนที่เห็นแก่ตัวช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ (Philanthropists) (ดู Michels 1962 : 120)

เพราะมาจากชนชั้นทางสังคมอันหลากหลาย⁴ และมักได้รับการศึกษาในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพิจารณาแก้ปัญหาสังคมและการเมืองจากหลายทิศทางความคิดของคนเหล่านี้จึงมักไม่ถูกกำหนดโดยชนชั้นดังที่เกิขึ้นกับคนงาน ผลทางการเมืองประการหนึ่งของการไม่ผูกมัดอยู่กับชนชั้นก็คือความสามารถที่จะนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาเชิงปฏิบัติ

พวกที่สี่ คือ พวกซึ่งไต่รับอิทธิพลจากนักทฤษฎีว่าด้วยชนชั้นนำ เช่น Mosca, Pareto หรือ Michels ซึ่งเสนอว่าบัญชาชนสุดโต่งอาจรวมตัวกันเป็นชนชั้นนำทางการเมืองหรือ “ชนชั้นผู้ปกครอง” ในประเทศด้อยพัฒนาได้ ว่ากันว่าบัญชาชนมักเป็นกลุ่มที่ผลักดันให้สังคมของตนเคลื่อนไปสู่ความทันสมัย

4. ทัศนะดังกล่าวคงไม่เป็นความจริงนักในสังคมไทย เพราะส่วนใหญ่ผู้คนที่มีความสามารถเข้าศึกษาได้ถึงชั้นมัธยมปลายก็อาจถือได้ว่าครอบครัวยัง “บัญชา” ตั้งให้เรียน คุณภาพประการหนึ่งของ “บัญชา” ในที่นี้ ก็คือ พลัทางเศรษฐกิจที่จะ “อดทน” ให้สมาชิกในครอบครัวยุติเรียนหนังสือในระดับสูง ซึ่งเข้ามาหาวิทยาลัยด้วยแล้ว เป็นอันกล่าวได้ว่าต้องจัดอยู่ในระดับชนชั้นกลางจึงจะมีโอกาสเข้าศึกษาได้ ประสบการณ์ที่เจ็บปวดจากการไปสำรวจสภาพเศรษฐกิจของนักเขียนซึ่งมีสิทธิเข้ามาศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในโครงการเรียนดีจากชนบททำให้ต้องสรุปสำหรับกรณีส่วนใหญ่ว่า “คนจนเรียนเก่งไม่ได้” เพราะนอกจากจะต้องใช้เงินในการศึกษาแล้ว เวลาที่เป็นปัจจัยสำคัญ ครอบครัวยุติจนจึงสามารถ “ทะเล” บัญญัติการผลิตของคนให้ถูกไปว่าเรียนได้?

จากทัศนะทั้งสี่ข้างกัน อาจกล่าวได้ว่าจะเข้าใจ “การเมือง” ของปัญญาชนในสังคมใด ๆ นั้นคงจะต้องวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างปัญญาชนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมซึ่งมันแปรไปเสมอ (Brym 1980 : 70-73)

นอกจากจะพิจารณาปัญญาชนในฐานะตัวแปรทั้งสองแบบแล้ว Styles (ท่วงทำนอง) ของปัญญาชนก็เป็นสิ่งซึ่งควรนำมาพิจารณาเพื่อจะได้เกิดความเข้าใจต่อปัญญาชนทั้งเนื้อหา (Content) และท่วงทำนอง (Styles) ด้วย

ข้อควรพิจารณาในการวิเคราะห์ สไตล์ของปัญญาชน

ก่อนจะกล่าวถึงสไตล์ของปัญญาชน ควรอธิบายคำว่า “สไตล์” ที่ใช้ในที่นี่เสียก่อน ปัญญาชนในฐานะที่เป็นผู้ใช้ปัญญานี้อาจถูกตั้งคำถามได้ว่าใช้ปัญญากับเรื่องอะไรซึ่งเป็นคำถามที่เห็นเนื้อหา หรือถ้าถามว่าใช้ปัญญาในเรื่องดังกล่าวนั้นอย่างไรก็คงยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิธีการ/เนื้อหาอยู่ไม่น้อย แต่ถ้าคำถามกลายเป็นไม่ว่าจะเผชิญกับปัญหาชนิดไหนก็มีแนวทางเผชิญกับปัญหาแบบหนึ่งซึ่งอาจจะรูปแบบกระสวนออกมาได้ ก็หมายความว่าปัญญาชนนั้นมีสไตล์อย่างใดอย่างหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่า ในแง่ของกิจกรรมทางความคิด คือ การใช้ปัญญาหรือการคิดนั้น โดยทั่ว ๆ ไป มีสไตล์ต่าง ๆ อยู่ ๕ แบบด้วยกัน (Harrison and Bramson 1982 : 5-19)

สไตล์ที่หนึ่ง : Synthesist (นักสังเคราะห์)

การสังเคราะห์ หมายความว่า การสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาจาก สิ่งต่าง ๆ ซึ่งคู่แตกต่างจาก

กัน กระบวนการความคิดของนักสังเคราะห์จะเป็นแบบคาดการณ์ (Speculative) โดยมีหลักคิดอยู่ในใจว่า “จะเกิดอะไรขึ้นถ้า...?” นักสังเคราะห์ไม่ใส่ใจในการประนีประนอมหรือการเห็นพ้องต้องกัน หากแต่แสวงหาทัศนะซึ่งเอื้อต่อกำหนดอันเหมาะสมที่สุดโดยดึงมาจากทัศนะซึ่งขัดแย้งและแตกต่างกัน (Harrison and Bramson 1982 : 11)

สไตล์ที่สอง : Idealist (นักอุดมคติ)

นักอุดมคติ คือ คนซึ่งมองอะไรกว้างขวางและมีแนวโน้มมุ่งไปในอนาคต คิดถึงเป้าหมายเป็นสำคัญโดยมักจะตั้งคำถามว่า สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นอยู่นั้นมีผลดีต่อมนุษย์และสังคมอย่างไร กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ คนกลุ่มนี้สนใจคุณค่าในทางสังคม ในขณะที่นักสังเคราะห์คิดว่าคงไม่มีใครเห็นพ้องต้องกันได้ ดังนั้นคำตอบจึงต้องมาจากการหาคำตอบใหม่ทั้งหมด นักอุดมคติเข้าใจในความแตกต่าง แต่เชื่อว่าความแตกต่างในด้านความเห็นต่าง ๆ นั้นประสานกันได้ด้วยการย้ำเน้นจุดร่วมซึ่งก็มีอยู่ในแง่ที่กระบวนการความคิดของนักสังเคราะห์เป็นแบบ Receptive และมุ่งการประสานกลืนทางความคิดอันจะนำมาซึ่งคำตอบที่จะให้บางสิ่งกับทุกฝ่าย

สไตล์ที่สาม : Pragmatist (นักปฏิบัตินิยม)

นักปฏิบัตินิยมเป็นบุคคลที่ชอบหาวิธีการทำงานใหม่ ๆ จากวัตถุประสงค์หรือข้อมูลที่มีอยู่ในมือคน ทั้งนี้โดยมีหลักคิดประจำใจว่า “อะไรก็ได้

ที่ทำการได้ตามประสงค์” พวกนี้เชื่อว่าสรรพสิ่งในโลกเกิดขึ้นทีละสิ่ง ถ้าจะคุกกันทั้งหมดแล้วคงไม่อาจทำนาย เข้าใจ หรือจัดการกับโลกได้ จึงมุ่งแก้ปัญหาเป็นส่วน ๆ แยกเป็นเปลาะ ๆ โดยถือว่าข้อเท็จจริงกับค่านิยมมีน้ำหนักพอ ๆ กัน แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือสิ่งซึ่งจักให้ผลในทางปฏิบัติ กระบวนการคิดของนักปฏิบัตินิยมเป็นแบบปรับสภาวะ (Adaptive) และอ่อนไหวได้ ความสามารถในการปรับตนเป็นสิ่งที่คนเหล่านี้ภาคภูมิใจ

สไตล์ที่สี่ : Analyst (นักวิเคราะห์)

นักวิเคราะห์พิจารณาปัญหา ๆ ด้วยวิธีการที่ระมัดระวัง มีตรรกะ และให้ความสำคัญกับรายละเอียดค่อนข้างมาก นักวิเคราะห์มักจะเข้าใจว่าตนเองเป็นบุคคลที่ “ทันคิดทัน” เน้นข้อเท็จจริงและเน้นการปฏิบัติ แต่ที่แท้แล้วคนเหล่านี้มีทฤษฎีที่กว้างและลึกซึ้งรออยู่ พวกนี้จะวิเคราะห์และตัดสินสรรพสิ่งภายในกรอบที่กว้างขวางซึ่งจะช่วยอธิบายและให้ข้อสรุปต่อปัญหาต่าง ๆ ได้ นักวิเคราะห์จะมองว่าโลกนี้มีตรรกะ มีเหตุมีผลเป็นระเบียบ ดังนั้นโลกจึงเป็นสิ่งที่ทำนายคาดเดาได้ กระบวนการคิดของนักวิเคราะห์เป็นแบบ Prescriptive เพราะเขาจะพยายามหาวิธีที่ดีที่สุดเพื่อนำมาแก้ปัญหา

สไตล์ที่ห้า : Realist (นักสังคมนิยม)

นักสังคมนิยม ก็คือ นักประจักษ์นิยม (Empiricist) นั่นเอง สิ่งซึ่งเป็น “จริง” สำหรับคนเหล่านี้ ก็คือ สิ่งซึ่งประจักษ์ได้ด้วยความรู้สึก ฆานะประสาท สัมผัส จักษุประสาท และโสทประสาท โดยมีถ้อยคำของคนที่ “ข้อเท็จจริง” ก็คือ ข้อเท็จจริง

ในขณะที่นักสังเคราะห์ไม่สู้เชื่อว่ามนุษย์สองคนจะเห็นสิ่งต่าง ๆ ออกมาเหมือนกันได้ นักสังคมนิยมเชื่อว่า คนที่มีปัญหาสองคน ถ้ามีตา มีอวัยวะความรู้สึกต่าง ๆ ที่ใช้การได้ ย่อมตกลงกันได้ในเรื่องข้อเท็จ เพราะถ้าตกลงกันเรื่องข้อเท็จจริงกันมิได้ก็แก้ปัญหาไม่ได้ นักสังคมนิยมมุ่งเน้นการแก้ปัญหากระบวนการคิดของพวกนี้จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นแบบ Corrective

ข้อควรสนใจก็คือ สำหรับคนที่ใช้ปัญหาทั้งหลายนั้น หากมีสไตล์ต่างกัน คำถามที่ใช้ก็มีแนวโน้มจะต่างกันไปด้วย และเมื่อคำถามพื้นฐานแตกต่างกัน คำตอบที่ได้คงจะเหมือนกันได้ไม่มากนัก แนวทางการแก้ปัญหาที่ต่างกันไปด้วย ทั้งนี้ข้อแตกต่างในสไตล์เหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่ควรทำความเข้าใจไว้ไม่น้อย

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการพิจารณาสไตล์ของปัญญารุ่นอื่นอย่างน้อย 3 ประการ คือ ข้อมูล (Data) บทพิจารณาหรืออรรถกถา (Commentary) และทฤษฎี (Theory) กล่าวคือ ปัญญารุ่นบางรุ่นมุ่งเน้นที่ข้อมูลเป็นหลัก โดยอาจคิดว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเข้าใจได้และแก้ไขได้ด้วยการหาข้อมูลเพิ่มเติม พวกนี้อาจภูมิใจในความเป็นนักประจักษ์นิยม (Empiricist) ของตนเองเป็นพิเศษ ปัญญารุ่นบางรุ่นก็มุ่งหน้าที่จะเขียนบทพิจารณา (Commentary) ต่อทฤษฎีที่ทศนิยมนั้นถ้อยมัน คนกลุ่มนี้จะเน้นงานของคนในฐานะเป็นเพียงส่วนขยายของทฤษฎีที่ทศนิยมคือ ข้อถกเถียงที่เกิดขึ้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นข้อถกเถียงกันในระดับเชิงอรรถของทศนิยมโดยมิได้แตะต้องทศนิยมเลย ปัญญารุ่นอื่นอาจภูมิใจในการได้

ชื่อว่าเป็นผู้รักษาความบริสุทธิ์ของทฤษฎีของทฤษฎีของนักปรัชญาคนอื่นบ้างกลุ่มให้ความสนใจกับทฤษฎีเป็นอันมาก อาจชื่นชมกับทฤษฎีใหม่ ๆ ที่คนเพิ่งได้อ่านมาและแปรเปลี่ยนไปคามรสนิยมทางวิชาการของวงวิชาการนานาชาติ คนเหล่านี้อาจภูมิใจใน “ทฤษฎี” ใหม่ ๆ จากวารสารทางวิชาการเล่มเก่าหรือตำราทางวิชาการที่ตกมาถึงใหม่ ๆ

จากข้อพิจารณาทั้งสามนี้อาจช่วยให้พอสังเกตถึงสไตล์ของปัญญาชนที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยได้ไม่มากนักน้อย ข้อที่นำสังเกตจากสไตล์ของปัญญาชนดังกล่าวประการหนึ่งก็คือ บรรยากาศทางวิชาการที่เป็นผลมาแต่สไตล์ดังกล่าว ในกลุ่มปัญญาชนที่ดำรงอยู่ในโครงสร้างชนิตที่ย้ำเน้นการลงรอยกันในทางความเห็น บรรยากาศทางวิชาการก็จะมุ่งไปสู่การแสวงหาข้อมูล เพราะข้อมูลจะนำมาซึ่งข้อยุติคือความชัดเจนบรรดามี ลักษณะวิชาการที่สอดคล้องกับสไตล์การทำงานเช่นนี้จะเน้นหนักในเรื่องการรวบรวมข้อมูล (Data Collection) และเทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้น ส่วนกลุ่มปัญญาชนที่ดำรงอยู่ในโครงสร้างชนิตที่ชื่นชมกับความชัดเจน บรรยากาศทางวิชาการก็จะมุ่งไปสู่การโต้แย้งทางทฤษฎีและการวิพากษ์วิจารณ์ทฤษฎีต่าง ๆ เพราะทฤษฎีเก่า ๆ ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการกำเนิดและงอกงามของทฤษฎีใหม่ ๆ ไม่มากนักน้อย บรรยากาศทางวิชาการก็จะมุ่งไปตรรกในทฤษฎี การคำนึงถึงปริบทของทฤษฎีตลอดจนสภาพของโลก ในภาวะที่เป็นจริง (Reality) สำหรับประการหลังนี้ การแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับภาวะที่เป็นจริงย่อมจะตามมา หากแต่การแสวงหาข้อมูลนั้นมิได้เป็นหัวใจของกิจกรรมทางวิชาการ อีกทั้งยังต้องถูกกำหนดทิศทางโดย

ทฤษฎีกับการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในสังคมอันเป็นผลมาจากการโต้แย้งกันในทางทฤษฎีที่กล่าวถึงข้างต้น⁵

ที่ได้กล่าวมาข้างต้นในเรื่องของสไตล์ของปัญญาชนเป็นแต่เพียงข้อเสนอแนะว่าในการพิจารณาที่ปัญหาปัญญาชนหากจะพิจารณาสไตล์ด้วยควรคำนึงถึงสิ่งใดบ้าง การจะตั้งคำถามว่าปัญญาชนไทยมีสไตล์เช่นไร อาจมิใช่คำถามที่มีเหตุผลมากนัก เพราะคำถามกำลังตั้งสมมุติฐานว่าปัญญาชนไทยมีกลุ่มเดียว แม้จะกำหนดคำถามลงไปจำเพาะกลุ่มก็คงจะต้องตอบด้วยความระมัดระวังไม่น้อย ทั้งนี้เพราะคำตอบนั้นย่อมจะนำมาซึ่งความชอบหรือไม่ชอบ อันที่จริงการ “ชอบ” หรือ “ไม่ชอบ” คำตอบใดคำตอบหนึ่งก็เกี่ยวกับตนเองนั้นก็ไม่ใช่เรื่องอัครจริยแต่อย่างใด เพราะปัญญาชนนั้นแม้จะได้ชื่อว่าเป็นผู้ใช้ปัญญาก็มีได้หมายความว่าใช้แค่ปัญญาเสมอไป คงจะต้องพิจารณาถึงปัญญาชนในฐานะมนุษย์กันบ้าง

มนุษยภาวะของปัญญาชน

เมื่อกล่าวถึงคำว่าปัญญาชน ความหมายที่ได้ก็มักเป็นว่าเป็นบุคคลที่ใช้ปัญญาในการประกอบ

5. ศาสตราจารย์ Johan Galtung เคยกล่าวว่าข้อมูลนั้นเป็นเรื่องที่นักปฏิรูปหรือพวกเสรีนิยมให้ความสนใจ ในขณะที่นักปฏิวัติไม่ว่าจะมุ่งให้สังคมเป็นรูปแบบใดล้วนให้ความสนใจกับทฤษฎี ทั้งนี้เพราะข้อมูลนั้นเป็นตัวสร้างสามัคคีหรือเป็นฐานร่วมในการพิจารณาปัญหา ในขณะที่ทฤษฎีเป็นตัวแยกและแบ่งคนออกจากกัน (การบรรยายที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮาวาย สหรัฐอเมริกา 14 พฤศจิกายน 2522)

กิจกรรมของตน หรือไม่ก็พิจารณาปัญหาชนใน
ฐานะกัณฑ์หรืออิสระหรือกัณฑ์แปรตามในสังคม หรือ
หมายความว่าคือ บุคคลซึ่งมีความรู้ หรือในแง่ที่
แคบลงไปคือผู้ที่การตัดสินใจใครของเขามีรากฐาน
อยู่บนการสะท้อนและความรู้มากกว่าจะทำการตาม
การรับรู้ด้วยความรู้สึกคงในกรณีของผู้ที่มีโซ่ปัญหา
ชน (Michels 1962 : 118) หรือในอีกทัศนะ
หนึ่งปัญหาชน (Intellectuals)⁶ นั่นคือ “กลุ่ม
คนที่มุ่งความสนใจไปในเชิงวิพากษ์ ปลดปล่อย
(มนุษย์) ให้เป็นอิสระ เน้นการตีความ (Hermeneutic)
และก็มีมักจะเกี่ยวข้องกับการเมือง”
(Gouldner 1979 : 48)

สิ่งที่มักจะมองข้ามกันไปเสมอก็คือ ปัญหา
ชนทุกคนยังมีความเป็นมนุษย์อยู่ การตอบคำถาม
ว่ามนุษย์คืออะไรจะกระทำได้ไม่่ง่ายนักและคง
จะกระทำในทันทีได้ หากการพิจารณาที่ว่า “อะไร”
ไม่ใช่มนุษย์น่าจะง่ายกว่า ข้อเสนอในที่นี้ก็คือ
มนุษย์นั้นแม้จะมีปัญหา แต่คงมิได้ใช้ปัญหาตลอด
เวลา ถ้าทัศนะนี้เป็นจริงก็หมายความว่าปัญหาชน
เป็นมนุษย์ซึ่งแม้จะใช้ปัญหามากกว่าผู้อื่นที่มิได้
เป็นปัญหาชนแต่ก็คงมิได้ใช้ปัญหาตลอดเวลาเช่น
เดียวกัน

เมื่อเป็นเช่นนั้นก็หมายความว่า บางครั้งปัญหา
ชนก็ใช้ปัญหาและบางครั้งก็มิได้ใช้ การแสวงหา

6. คำอีกคำหนึ่งซึ่งใกล้เคียงกับ Intellectual คือคำ
ว่า Intelligentsia ซึ่งอาจกล่าวสั้น ๆ ได้ว่า
ความสนใจทางปัญญาของคนกลุ่มนี้เป็นเรื่อง “เทค
นิก” โดยพื้นฐาน สนใจแค่จะปรับปรุงเครื่องมือ
ทัศนคติในการศึกษาปัญหาต่าง ๆ โดยมีได้มุ่งเปลี่ยน
กระบวนทัศน์ (Paradigm) ของคนแต่อย่างใด
(Gouldner 1979 : 48)

ความสอดคล้องกัน (Consistency) จากวิถีแห่ง
ปัญหาชนของปัญหาชนแบบเบ็คเสรีนั้นคงจะกระทำ
ได้ไม่่ง่ายนัก ยิ่งไปกว่านั้น ความกติกของปัญหา
ชนที่แสดงออกต่อสาธารณชนนั้นก็ยังมีโอกาสที่จะ
แปรเปลี่ยนได้ อาจไม่ชอบด้วยเหตุผลนักที่ที่กติก
เอาไว้ความกติกของมนุษย์จะคงคงที่ไม่แปรเปลี่ยน
ในสถานการณ์ต่าง ๆ อันที่จริงแล้วกระทั้งคน
เขียนหนังสือเล่มโตเล่มหนึ่งก็อาจไม่เห็นพ้องกับสิ่ง
ที่ตนเองเคยเขียนก็ได้ เพราะแม้ขณะที่ผู้เขียนเขียน
หนังสือจบเล่มลง ความคิดใหม่ๆ ก็อาจจะเกิดกับ
เขาคือ ความคิดใหม่ๆ เหล่านี้มีผลทำให้ความ
หมายของงานเขียนนั้น ๆ แปรเปลี่ยนไปด้วย แม้
จนกว่าผู้เขียนนั้นเองก็ยากที่จะกลับไปหางานเขียน
ของตน และเข้าใจมันเช่นที่เคยเข้าใจในตอนแรก
ทั้งนี้เพราะตัวความคิดเองก็มีได้หยุดนิ่ง (Ryn
1982 : 394-408)

นอกจากการไม่หยุดนิ่งของวิถีความคิด
(Mode of thoughts) ดังกล่าวแล้ว วิถีความ
คิดก็ยังเกิด เปลี่ยนแปร และอาจถูกเกลือบ
อยู่ด้วยอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ซึ่งย่อมถูกกระทบ
จากปริมิตทางสังคมการเมือง สภาพเศรษฐกิจ
ตลอดจนประสบการณ์ของปัจเจกชนในพลวัตร
ดังกล่าวนั้นบ่อยครั้งที่มนุษย์จำเป็นต้องดำรงตนอยู่
ระหว่างทางสองแพร่ง (หรือมากกว่า) บ่อยครั้งที่
มนุษย์เลือกก็คือเอาทฤษฎีของตนเป็นปราการ
แห่งความอบอุ่นใจ เคียงการเผชิญกับปัญหาใน
ระดับพื้นฐานด้วยการถามตนเองว่าชีวิตของตนเอง
เป็นเช่นไร หากไรทฤษฎีที่ตนยึดถือเป็นที่พึงพิง

ทางความคิด⁷

ในภาวะดังกล่าวนี้ บ่อยครั้งมนุษย์เลือกที่จะสื่อความหมายของตนอย่างไม่ชัดเจนนัก เพราะข้อเสนหรือทัศนะที่กระจ่างชัดแม้จะมีอยู่ก็ตาม

7. นำสนใจที่จะคำนึงถึงคำเตือนของ Andre Gunder Frank ที่เตือนชาวมาร์กซิสต์ให้พยายามเข้าใจวิวัฒนาการนำภาวะที่เป็นจริงและเป็นรูปธรรมหรือกับคำนี้ถึงมีค่านางประวัติศาสตร์ของปัญหาใหม่ โดยไม่ยึดมั่นกับคำวาทศาสตร์ใด ๆ หรือวิเคราะห์ด้วยฉันทาคติทางการเมืองใดๆ (Frank 1983 : 219) อันที่จริงทัศนะเช่นนี้มีใช้ของใหม่แต่อย่างใด เมื่อประมาณสิบปีที่แล้ว (1972) Lucio Colletti เคยอธิบายถึงลัทธิมาร์กซ์ไว้ว่า เมื่อมาร์กซ์วิจารณ์เฮเกลนั้น เขาวิจารณ์ในนามของ “ภาวะที่เป็นจริง” (Reality) และบนพื้นฐานของภาวะที่เป็นจริง เจือใจในการวิพากษ์ของเขาไม่อาจเป็นอุดมคติ (Ideal) ได้ หากจะต้องเป็นสิ่งที่หยั่งรากและมาจากภาวะที่เป็นจริง แต่ Colletti ก็เตือนผู้ที่ยึดมั่นความง่ายและความรวบรัดชัดเจนไว้อีกเช่นกันว่า ในทัศนะของเขา ภาวะที่เป็นจริงมีได้หนึ่งเดียว หากมีอยู่สองอย่าง คือ ภาวะที่เป็นจริงซึ่งมาร์กซ์แสดงให้เห็นและภาวะที่เป็นจริงซึ่งคนที่ถูกมาร์กซ์วิจารณ์ทั้งหลายนั้นแสดงให้เห็น (Colletti 1979 : 374-375) จุดที่นำใคร่ครวญต่อไปก็คือ เหตุใด Reality จึงจะต้องมีเพียงสองถ้ามาร์กซ์สามารถเป็นตัวแทนของ “ภาวะที่เป็นจริง” แบบหนึ่งได้ เหตุใดผู้ที่เห็นไม่เหมือนกับมาร์กซ์ซึ่งก็อาจมีหลากหลายได้จะเป็นตัวแทนของ “ภาวะที่เป็นจริง” แบบต่าง ๆ อันหลากหลายไม่ได้

แต่ก็มีข้อจำกัดสำคัญคือ ขาดลักษณะเชิงอนุชนให้ผู้อื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความหมายได้ เพราะอาจไว้ลักษณะเปิด (Open-endedness) ซึ่งมักปรากฏอยู่ในงานศิลปะที่มีความกำกวม⁸ และอ่อนไหวเพียงพอที่จะกระตุ้นความแตกต่างของทัศนะอันหลากหลายได้ หากพิจารณาว่าโลกที่มนุษย์ดำรงอยู่เป็นโลกแห่งความหมายก็ควรเข้าใจว่า โลกชนชั้น มีอาจสร้างขึ้นได้ด้วยลำพังตนเองหรือลำพังกลุ่มคนที่คิดเช่นเดียวกับตัวเองเท่านั้น แต่ก็จะสร้างได้ด้วยการ “แสวงหากัลยาณมิตร” มากกว่า (เกษียร เศษะพีระ 2527 : 53) นี้มีความไม่ชัดเจนเป็นสมบัติประการหนึ่ง และการสื่อสารระหว่างปัญญาชนเองก็อาจมีความกำกวมประการหนึ่ง บทสนทนาระหว่าง “กัลยาณมิตร” ที่เรียกร้องแสวงหาอันควร แสวงหากล้วยความเข้าใจว่ากำลังแสวงหา “การสนทนาที่มีชีวิต” (Live discussion) การสนทนาแบบนี้ไม่แน่ว่าจะ

8. ความกำกวม (Ambiguity) มีความหมายต่อมนุษย์สามประการคือ ประการแรกการส่งสัญญาณแบบกำกวม คือ การพยายามสื่อสารกับกันและกันว่ามีวิธีคิดก่อนหรือกระทำกรต่าง ๆ แบบอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการทำสิ่งใดเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายของตนเพียงอย่างเดียว กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ บางที่จะอาศัยแต่เหตุผลอย่างเดียวในการกระทำก็ไม่ได้ เช่นกัน ประการที่สอง การส่งข่าวสารที่กำกวมนั้นจะช่วยเตือนมนุษย์ให้ตระหนักถึงโลกที่เรารู้จักอยู่ อันมิได้เป็นแต่เพียงโลกแห่งวัตถุหรือเหตุผลเท่านั้น แต่ยังเป็นโลกแห่งความหมายด้วย ประการที่สาม เมื่อนมนุษย์สื่อสารกันอย่างกำกวมก็เท่ากับมนุษย์ได้เชื้อเชิญผู้อื่นให้เข้ามาสัมผัสร่วมในโลกของตน (Reader and Wolf 1973:192-193)

ต้องเคลื่อนไปในทิศทางเดียวเพื่อบรรลุถึง “ข้อสรุป” อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่อาจเป็นการเคลื่อนกลับไปกลับมา หรือวนไปมาจากลักษณะหนึ่งไปสู่อีกลักษณะหนึ่ง ความน่าสนใจของการสนทนา “ที่มีชีวิต” นั้นมิได้อยู่ที่ความเจ็บปวดของตรรกวิทยาที่ใช้ หรือความสามารถในการตอบคำถามที่เฉพาะเจาะจง หากอยู่ที่ประสิทธิผลในการนำเอาแก่นของปัญหาออกมาให้ประจักษ์ภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ ของการสนทนาที่ตนเอง ซึ่งย่อมจะมีผลในเชิงให้การศึกษา (Pedagogical Effect) คือผู้ร่วมสนทนา⁹ และตัวผู้ร่วมสนทนานั้นก็มิได้สนทนากันในฐานะของ Homo Sapiens มนุษย์ผู้ใช้ความคิดเสมอไป แต่อาจสนทนาในฐานะของ Homo Faber หรือมนุษย์ในฐานะของผู้ทำงานหรือผู้สร้าง (Thompson 1974 : 17) ซึ่งก็มีแนวโน้มจะสนใจภาวะแวดล้อมการทำงานของคนที่มีลักษณะเฉพาะมากกว่าจะใช้ความคิดเฉย ๆ หรืออาจจะสนทนาในฐานะของ Homo Ludens คือ มนุษย์ในฐานะของตัวแสดงหรือคนเล่น (Huizinga 1970) ในแง่ที่เป็นผู้สร้างกิจกรรมเสรีอย่างจริงจังและอยู่นอกชีวิต “ธรรมชาติ” เป็นสิ่งที่ไม่จริงจัง แต่ก็ซึมซับผู้เล่นอย่างเต็มที่ (Huizinga 1970 : 13)

9. ทักษะต่อการสนทนา(dialogue) เช่นนี้ คือทักษะของ Gadamer ที่มองบทสนทนาของ Plato ว่ามิได้เป็นแต่เพียงคำแรกที่เข่นเข้นมาเฉย ๆ หากต้องพิจารณาบทสนทนาเหล่านั้นว่าเป็นภาษาพูดเป็นบทสนทนาที่มีชีวิตและกำลังดำเนินอยู่ ผู้อ่านจึงมีส่วนในการแสวงหาความหมายและตีความร่วมอยู่ด้วย (Gadamer 1980)

หากมนุษย์ภาวะของปัญญาชนก็มีหลายมิติคงที่กล่าวข้างต้น คือ เป็นผู้คิด ผู้ทำ และผู้เล่น โลกแห่งความหมายที่ปัญญาชนสร้างขึ้นด้วยสไตน์ทฤษฎี และประสบการณ์ส่วนตัวหรือส่วนกลุ่มที่ไม่ตรงกัน ก็คงทำให้ไม่ง่ายนักที่จะมีการสนทนาที่ตายตัวนักที่จะมีการสนทนาที่ตายตัวหรือมีรูปแบบแน่ชัด อันที่จริงในสภาพการณ์ที่แสวงหาก็คืออุดมคติที่หลากหลายเช่นนี้ “Dialogue” ก็อาจไม่ใช่แนวคิดที่กว้างขวางเพียงพอในการสร้างสรรค์โลกแห่งความหมายร่วมกัน บางทีแนวคิดเรื่อง “Multilogue” คือ การสนทนาในชีวิตจริงในหลายมิติทิศทาง เพื่อหาทางออกให้กับปัญหาของชีวิตในสังคมอาจเป็นสิ่งที่ควรวิถียิ่งกว่า “Multi-logue” อาจช่วยให้การมีส่วนร่วมในการสร้างโลกแห่งความหมายระหว่างปัญญาชนฝ่ายต่าง ๆ มีความสมบูรณ์และมีชีวิตชีวายิ่งขึ้น

Multilogue ก็คือ การให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ (Existence) ของฝ่ายอื่นหรือชีวิตของคนอื่นนอกจากตนเองและผู้ที่ตนถือคือสื่อสารด้วยในแง่นี้ Multilogue จะทอข่ายความสำคัญของชีวิตที่มีคุณค่าโดยอาศัยโลกแห่งความหมายซึ่งทุกฝ่ายร่วมกันสร้างขึ้นอันเป็นเป้าหมายสำคัญของผู้ใช้ปัญญาเพราะกิจกรรมทางปัญญาทุกชนิดจักต้องมีค่านิยมบางอย่างแฝงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมที่ว่าชีวิตมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่มีค่าควรดำรงอยู่หรือควรทำให้และทำให้มีค่าในการดำรงอยู่ได้ ค่านิยมดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่รู้ก่อนประสบการณ์ (a priori) ของทฤษฎีทางสังคม การปฏิเสธค่านิยมนี้ (ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ชอบด้วยเหตุผล) ถือการปฏิเสธทฤษฎีนั่นเอง (Marcuse 1966:x) การปราศจากทฤษฎี ก็คือ การขาดการโต้แย้งปฏิเสธ

โค้วกรวดและสร้างสรรคที่สำคญ ก็คือขาคกรใช้ บัญญาซึ่งก็กึ่งเปรียบเสมือนประชาสังคมบัญญัติาน ที่ไว้ชีวิตนั้นเอง

สรุป

บทความนี้เป็นกรนำเสนอวิธีการมองบัญญัติานในฐานะของความเป็นมนุษย์ โดยพยายามจะ เสนอว่าในสภาพของมนุษย์นั้น บางครั้งผู้ที่ถือชื่อ ว่าเป็นบัญญัติานก็มีใ้บัญญัติานเสมอไป แม้กร ไม่ใช้บัญญัติานอาจก่อให้เกิดโทษ แต่กรใช้บัญญัติาน โดยปราศจากความเข้าใจ “มนุษยภาวะ” ของคน ก็มีส่วทำให้ประชาสังคมของบัญญัติานแห่งแล้ง ไร้สีสันและไม่เชื่อเชิญใ้ผู้อื่นเข้าร่วมใช้บัญญัติาน บางครั้งบัญญัติานก็ถูกสังคมมอบฐานะพิเศษใ้จน ตนเองก็ลืมตัวไป เมื่อก็คว่ากลุ่มคนเท่านั้นเป็นผู้ ใช้บัญญัติานก็อาจมองข้าม “บัญญัติานของชาวบ้าน” ไป โอกาสที่คนจะใ้เรียนรู้จากผู้อื่นนอกเหนือจาก

กองหนังสือในห้องสมุดและการถกเถียงในหมู่ของ ของตนเองคงจะค้องสูญเสียไปอย่างน่าเสียดาย ความเป็นมนุษย์ของบัญญัติานหน้าจะทำให้ตนเอง “สัมผัส” กับมนุษยภาวะของผู้อื่นใ้ง่ายขึ้น กรใช้บัญญัติานของคนก็ควรจะเป็นไปเพื่อคุณค่าของ มนุษย์เป็นหลัก ซึ่งหมายความว่าควรใช้บัญญัติานไป ในทางสร้างสรรคมิใช่ทำลาย ผู้คนที่ริเริ่มและ จินตนาการอาจค้องหาทางปลดปล่อยตนเองจากใ้ ครวนที่ผูกมัดตนอยู่ ใ้ครวนเหล่านี้บางที่ผู้อื่นก็ ใ้ใ้ได้ บางครั้งคนก็เป็นคนถลึงเอาไว้เอง ค้วย จินตนาและบัญญัติาน ความสร้างสรรคก็จะเกิดขึ้นได้ ไม่ควรลิมว่า คนที่คิดเปลี่ยนสังคมนาษตรแบบเก่า โดยใ้วิธีสังหารภวะบือนั้น มักไม่ใ้คนสร้างรด แทรกเคอร์ หรือคนที่มุ่งทำลายสังคมนาษที่เดิมไปค้วย เครื่องจักรค้วยกรทั้งระเบคโรงกลั่นน้ำมันก็องไม่ ใ้คนที่เป็นผู้ออกแบบเครที่ไม้จำเป็นค้อง อาศัย เครื่องจักร

ชัชวตน์ สลาอานันท์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

**ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
บรรณานุกรม**

เกษียร เตชะพีระ, “ข้อเขียนเพื่อการวิวาทะ : เส้นทางความคิดของกระบวนกรนักศึกษไทยในรอบทศวรรษ 14 ตุลาฯ : การปฏิวัติกระบวนทัศน์ 2 ครั้ง,” วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง ปีที่ 3 เล่ม 3 (มกราคม 2527), หน้า 41-55.
เฉลิมเกียรติ ผิวฉนวน, “14 ตุลาฯ กับความสำนึกในสิทธิของมนุษย์,” วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง ปีที่ 3 เล่ม 3 (มกราคม 2527), หน้า 83.

- ชินทศน์, "วิญญานที่ขาดหาย : ทักษะด้านเดียวเกี่ยวกับปัญญาชนไทย ผู้คิดว่าตัวเองกำลังแสวงหา" ใน *กลิ่นแห่งทศวรรษ บัณฑิต ธรรมศรวิรัตน์ (บรรณาธิการ) (กรุงเทพฯ : องค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526),* หน้า 195-208.
- พรชัย คุ้มทวีพร, "บทบาทนักศึกษาและปัญญาชนที่ถูกกำหนดโดยฐานะทางชนชั้น" ใน *กลิ่นแห่งทศวรรษ บัณฑิต ธรรมศรวิรัตน์ (บรรณาธิการ) (กรุงเทพฯ : องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526)* หน้า 209-218.
- อนุช อภาภิรม, "นักศึกษาในฐานะกลุ่มพลังกดดันหรือหลังพัฒนา" ใน *กลิ่นแห่งทศวรรษ บัณฑิต ธรรมศรวิรัตน์ (บรรณาธิการ) (กรุงเทพฯ : องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526),* หน้า 219-223.

REFERENCES

- BRYM, ROBERT J. *Intellectuals and Politics.* (LONDON : George Allen & Unwin, 1980).
- COLLETTI, LUCIO. "Marxism : Science or Revolution?" in Robin Blackburn (ed.) *Idoleology in Social Science : Reading in Critical Social Theory.* (Glasgow : Fontana/Collins, 1979), pp. 369-377.
- FRANK, ANDRE GUNDER. "Real Marxism is Marxist Realism," *Problems of International Cooperation* No. 93 (September 1983), pp. 219-225.
- GADAMER, HANS-GEORG. *DIALOGUE AND DIALECTIC : Eight Hermeneutical Studies on Plato.* P. Christopher Smith (trans.) (New Haven and London : Yale University Press, 1980).
- GOULDNER, ALVIN W. *The Future of Intellectuals and the Rise of the New Class.* (NEW YORK : Continuum, 1979).
- HARRISON, ALLEN F. AND ROBERT M. BRAMSON. *STYES OF THINKING* (New York : Anchor Press Doble Day, 1982).
- HUIZINGA, JOHAN. *Homo Ludens : A Study of the Plement in Culture* (Boston : Beacon Press, 1970).
- KAROL, K.S. *Guerrillas in Power* (New York : 1970).
- MARCUSE, HERBERT. *One-Dimensional Man* (Boston : Beacon Press. 1966).

- MICHELS, ROBERTO "Intellectuals," in Edwin R.A. Seligmen (ed.) *ENCYCLOPE-
DIA OF THE SOCIAL SCIENCES* (New York : The Macmillan
Company 1962), pp. 118-126.
- NISBET, ROBERT. *PREJUDICES : A Philosophical Dictionary* (Cambridge Mas-
sachusetts Harvard University Press, 1982).
- READER, MARK AND DONALD J. WOLF. "On Being Human," *Political Theory*
Vol. 1 No. 2 (May 1973), pp. 186-202.
- RYN, CLAES G. "Knowledge and History," *The Journal of Politics*. Vol. 44 No. 2
(May 1982), pp. 394-408.
- SELLTIZ, CLAIRE, MARIE JAHODA, MORTON DEUTSCH AND STUART W. COOK,
Research Methods in Social Relations (revises ed.) (New York :
Holt, Rinehart and Winston, 1959).
- SHILS, EDWARD. *The Intellectual Between Tradition and Modernity : The
Indian Situation*. (The Hague, Netherlands : Mouton & Co., 1961)
- THOMPSON, WILLIAM IRWIN. *Passages About Earth*. New York : Perennial
Library, 1974.

วารสารธรรมศาสตร์

Thammasat University Journal

๔๕
ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 มิถุนายน 2527 Vol. 13 No. 2 June 1984

"สถานภาพจีนศึกษาในประเทศไทย"

- อ่าน - "จากภาพ 'บึงสาจ' ผ่านยุค 'หมักบูญ' สู่วิถีความเป็น 'มนุษย์'"
: ผลกระทบทางการเมืองต่อสถานภาพของจีนศึกษาในประเทศไทย"
(นฤมิตร สอดสุข)
- "สำนักสมัย : การพัฒนาอุตสาหกรรมภายใต้สภาพบังคับ"
(วรวีทย์ เจริญเลิศ)
- "หูซอ ซอหั่น คิวอู๋ กับ '4 พฤษภาคม 1919'"
(ณัช ภูญโญ วัฒนศัพท์)
- "อัมมัตถิยาภิเษก : ตำนานจากอดีตกับปัจจุบันในกรณีความขัดแย้ง
ระหว่างเวียตนามกับจีน" (วินัย พงศ์ศรีเพียร)
- "บทวิพากษ์ความเป็นโลกุตระธรรมแห่งลัทธิเต๋าต่อจีน"
(สุวรรณ วรงค์ไศยวรรณ)

- ๖๗ -

มีวางจำหน่ายแล้ว...ทั่วไป ราคาฉบับละ 30 บาท